

Adun, wa tshwene, o qhekanyetsa Ananse

E phetwa hape ke Helen Brain

Ditshwantsho ka Jiggs Snaddon-Wood

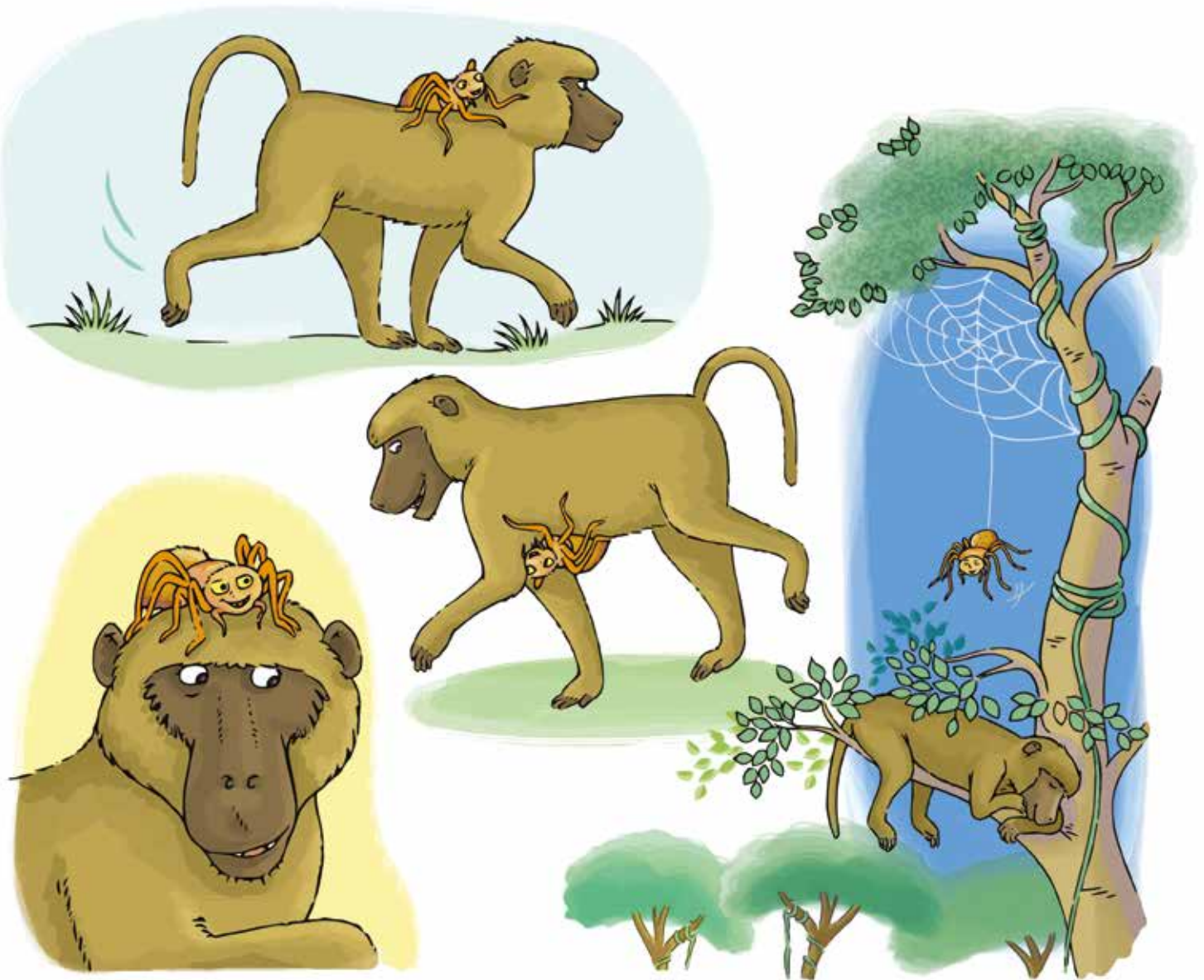
E fetoletswe ke Hilda Mohale

Kweku e ne e le lebitso la pele la Ananse eo e neng e le sekgo hobane o ne a tswetswe ka Laboraro, empa bohle ba ne ba mmita feela Ananse. O ne a le bohlae haholo, mme e ne e se diphoofolo tse ngata tse ka mo qhekanyetsang.

Mehleng ya kgalekgale, pale ena e tjena, Kweku Ananse, wa sekgo, le Adun Baboon e ne e le metswalle e meholo. Ba ne ba etsa tsohle mmoho. Moo e mong a yang, le e mong o ne a eya. Ananse o ne a rata ho palama ho Adun Baboon, a itshwareleditse ka boya ba hae. Ka nako e nngwe o ne a

palama ka mokokotlong wa Adun, ka nako e nngwe mpeng ya hae, mme ka nako e nngwe a manama boyeng bo pakeng tsa ditsebe tsa Adun, a shebile ka pele hore ho tla eng.

E ne e le metswalle e thabileng ka nnete. Ba ne ba hlokomelana. Ba ne ba eja mmoho mme ba bapala mmoho kamehla hara difate. Bosiu, Adun o ne a palama sefate se sehlo mme a iketsetse moalo pakeng tsa mahlaku. Ananse o ne a leketla hodima lekala le hodimodimo hore ho se be le letho le ka mo tshwarang.

Karete ya
10 ya pale
SESOTHO

Etsa hore dipale di be bohlokwa sekolong sa heno

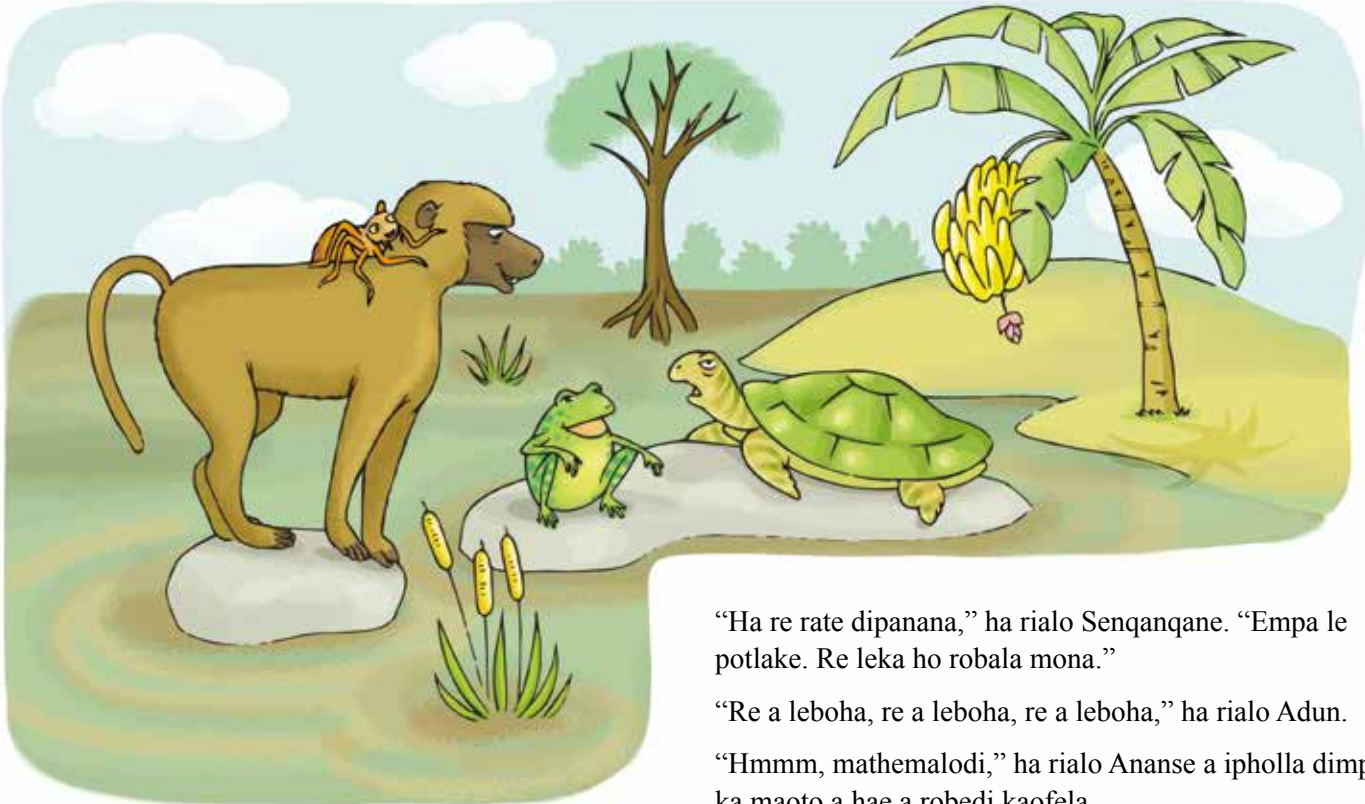

Ka tsatsi le leng ho tjhesa haholo ha metswalle ena e ntse e batlana le dijo, ba fihla mokgwabong o tletseng seretse. Ka lehlakoreng le leng la mokgwabo oo ba ile ba bona sefate sa dipanana. Jwale, kaofela re a tseba hore ditshwene di rata ho ja dipanana tse butswitseng hakae, mme mehleng eo, le dikgo di ne di rata dipanana. Yaba Ananse o itshwareletsa mokokotlong wa Adun mme tshwene eo ya tshela mokgwabo ka ho tlolela hodima majwe hore maoto a hae a se ke a silafatswa ke seretse.

“Jwale ke hobaneng ha le tshela mokgwabo oo?” ha botsa Senqanqane se kgaruma hoo lentswe la hae le ileng la utlwahala ka nqane ho metsi.

“Ho na le sefate sa dipanana se tletseng dipanana tse butswitseng tse monate ka nqane. Re batla ho ya di ja. Re rata dipanana,” ha hlalosa tshwene.

“Le ka nna la nka sefate seo kaofela, ha ke kgathale,” ha honotha Kgudu.

“Ha re rate dipanana,” ha rialo Senqanqane. “Empa le potlake. Re leka ho robala mona.”

“Re a leboha, re a leboha, re a leboha,” ha rialo Adun.

“Hmmm, mathemalodi,” ha rialo Ananse a ipholla dimpa ka maoto a hae a robedi kaofela.

Yaba he metswalle e mmedi eo e tshelela ka nqane ho mokgwabo ho ya kga sehlopha se seholo sa dipanana tse tshehla, tse butswitseng.

Ka nako eo, Senqanqane le Kgudu ba ne ba paqame hodima lejwehadi le ka hara mokgwabo ba orile letsatsi.

“Ke mang ya tsamayang moo?” Senqanqane sa botsa, se bula leihlo le le leng se sheba Adun.

“Ke nna,” ha araba tshwene eo.

“Ha o tsamaye o le mong,” ha bua Senqanqane. “Ke mang eo o nang le yena?”

“O, enwa ke Kweku Ananse,” ha rialo Adun a supile sekgo. “Empa bohle ba mmita feela Ananse. Ke motswalle wa ka wa hlooho ya kgomo.”

“Jwale le etsang moo lona ba babedi?” ha botsa Senqanqane.

“Ee,” ha eketsa Kgudu ya neng a qeta ho phaphama. “Hobaneng le tlo re kgathatsa? Re hloka ho phomola letsatsing, o a tseba.”

“Tshwarelo, Senqanqane, tshwarelo, Kgudu. Re ne re sa ikemisetsa ho le kgathatsa,” ha araba Adun le Ananse mmoho.

Ba nka dipanana tseo ba ya le tsona sefateng sane se selelele seo ba se entseng lehae la bona.

Empa eitse hang ha ba palama hodima lekala leo ba le ratang haholo, mathata a qala.

“Dipanana tsena ke tsa ka,” ha bua Ananse. “Ke tllilo di ja kaofela.”

“O keke wa etsa jwalo,” ha rialo Adun. “O tshwanetse o arolelane le nna.”

“Tjhe, nkeke! Ha ke arolelane le wena!” ha kgaruma Ananse, a sunya panana ka molomong wa hae. “Ke tsa ka kaofela, mme ha ke o fe le e le nngwe.”

“Ha o sa le motswalle wa ka,” ha rialo Adun a qalella ho lla. “O kgopo mme ke o hloile.”

“Ho lokile he,” ha rialo Ananse. “Haeba o le selallane, ke tla o fa ho hongnyana. O ka nna wa ja kutu ena. E ntse e latsweha ha monate jwaloka dipanana.” Mme a tlosa dipanana kaofela kutung a e lahlella tshwene.

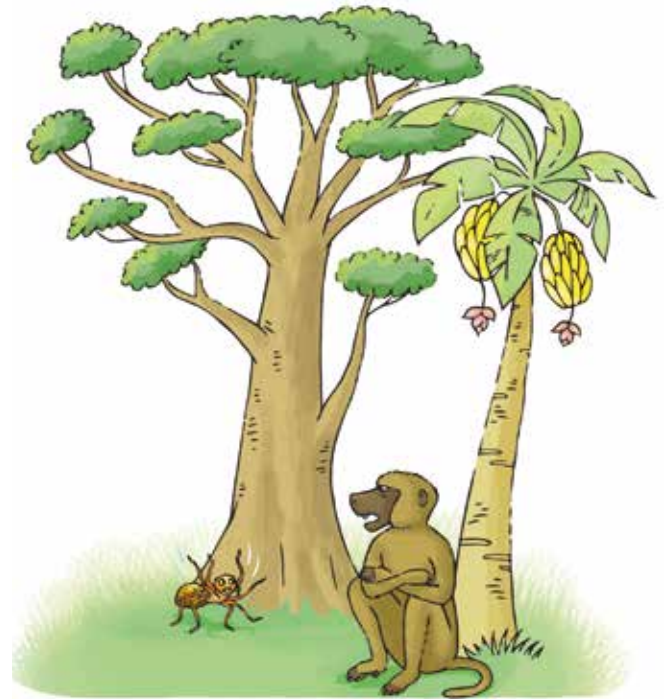
Ananse o ne a thabile haholo ke seo a se entseng. O ne a ena le dipanana kaofela ho ja, mme o ne a sa tshwanele ho di abelana le mang kapa mang – le ya le mong. A keketeha ha a bona Adun a nka kutu. “O tlo leka ho ja kutu eo e mpe. Ke mo qhekanyeditse. Ha, ha,” a nahana jwalo.

Kamora ntwala eo, metswalle ena ya arohana mme ya se hlole e bonana hape. Ha ba a ka ba hlola ba buisana esitana le ho bapala mmoho.

Yaba ka tsatsi le leng Ananse o a ipotsa hore ebe Adun o ntse a eya jwang. E ne e se e le nako e telele kamora ntwala ya bona ya dipanana. Kahoo Ananse a nna a tsamaya hara moru ho fihlela a fihla ntlong e ntjha ya Adun. E ne e le sefate sa kgale se selelele, mme moo pela sona, ho ne ho ena le sefate se seholo sa dipanana se tletseng dipanana tse butswitseng, tse tshlehla.

“Helang bathong!” ha kgotsa Ananse. “O na le sefate sa hao sa dipanana, mme se tletse ditholwana. Na nka fumana tse mmalwa?”

Adun a sheba sekgo seo ka lonya. “Tjhe,” a rialo ka kgalefo. “O ne o nke tsa hao akere. O ile wa kgetha dipanana mme nna wa mpha kutu. Jwale he, ke ile ka itlela mona mme ka jala kutu eo, mme ya hola ya fetoha sefate sena. Jwale ke na le dihlopha ka dihlopha tsa dipanana selemo ho pota, empa wena o keke wa di fumana. Leha e le nngwe. Ke maswabi.”

“O tshwene e lonya, e kgopo, e tshabehang!” ha kgaruma Ananse, a tsoka maoto a hae a robedi ka bohale. “O nqhekanyeditse! Jwale o se o ena le dipanana tse ngata mme nna ha ke na le letho. Nkeke ka hlola ke o buisa le kgale, mme nkeke ka hlola ke eja dipanana ho fihlela ke eshwa! Ke lakatsa eka o ka ba le lekgopo mme o dule o ingwaya, o ingwaya, o ingwaya, letsatsi le leng le le leng.” Yaba sekgo se mathela ha sona, se ntse se honotha ka senokwane sane se Adun Baboon. Ha ba a ka ba hlola ba buisana hape.

Na le a tseba hore ho fihlela lena le hodimo dikgo ha di je dipanana, mme ditshwene di dula di ingwaya motsheare le bosiu!

Eba mahlahlaha ka pale!

Mehopolo e itseng ke ena bakeng sa ho sebedisa pale ena e leqepheng la 1 ho isa ho la 3 mmoho le bana ba tlelase ya hao le/ kapa ba tlelapo ya hao ya ho bala. Kgetha mehopolo e tshwanelang hantle dilemo le dithahasello tsa bana.

- ★ Pele o bala pale ena, botsa bana, "Na o kile wa utlwela motho ya kileng a qhekanyetswa?" Ba meme hore ba le phetele se ileng sa etsahala.
- ★ Kamora hoba o badile pale, etsa hore bana ba elellwe sehlooho sa pale mme mmoho le buisane ka dipotso tse kang tsena.
 - Na tshwene ke yona feela e qhekanyetsang e mong? Ke mang hape paleng ee ya qhekanyetsang e mong?
 - Ke mophetwa ofe eo e bileng wa pele ho qhekanyetsa?
 - Na ho lokile ho qhekanyetsa motho feela hoba le yena a ile a o qhekanyetsa pele?
 - Na ho lokile hore metswalle e qhekanyetsane? O ne o ka ikutlwa

ijwang ha o ne o ka fumana hore motswalle wa hao o o qhekanyeditse?

- Kopa bana ho etsa ditlhahiso tsa dihlooho tse ding bakeng sa pale ena.
- ★ Thusa bana ho etsa mahokela ho dipale tse ding tseo ba di tsebang tse nang le mookotaba o kang ona. Ba botse, "Na le tseba dipale tse ding tse itseng moo e mong wa baphetwa a le kang ho qhekanyetsa motho e mong? Ho ile ha etsahala eng paleng eo?" O ka nna wa atolosa ketsahalo ena ka ho kgothaletsa bana ho ngola kapa ho pheta dipale tsa bona tse mabapi le ho qhekanyetsa motho e mong.
- ★ E re bana ba sebedise dintho tse lahlilweng (tse kang dikwahelo tsa dibotlolo, dikhatone tsa mahe, dikgetjhana tsa masela, ulu le kgwele) le pente, pampiri le sekgomaretsi ho etsa Ananse. (Hopola hore ha di a tshwanela ho tshwana hantle le sekgo se paleng – kgothaletsa bana ba hao ho sebedisa boinahanelo ba bona!)

Mabapi le porojeke ya Story Powered Schools

Nal'ibali (lentswe la isiXhosa bakeng sa "pale ke ena") ke letsholo la naha la ho-balla-boithabiso bakeng sa ho tsoseletsa bokgoni ba bana ka ho ba balla le ho ba phetela dipale.

Story Powered Schools ke porojeke ya teko e tlisang mokgwatshebetso wa letsholo la Nal'ibali la ho-balla-boithabiso le pakilweng ntshetsopeleng ya tsebo ya ho bala le ho ngola dikolong tse kgethilweng mane Eastern Cape le KwaZulu-Natal. E ananetswe ke Lefapha la Thuto, e entswe hore e kgonahale ke United States Agency for International Development (USAID).

Dikolo tseo e leng karolo ya porojeke ya Story Powered Schools di ikemiseditse ho tsoseletsa bokgoni ba baithuti ba tsona ka ho pheta dipale le ho bala. Di sebedisa matla a dipale ho kgothaletsa baithuti ba tsona hore ba batle ho bala le ho ngola.

